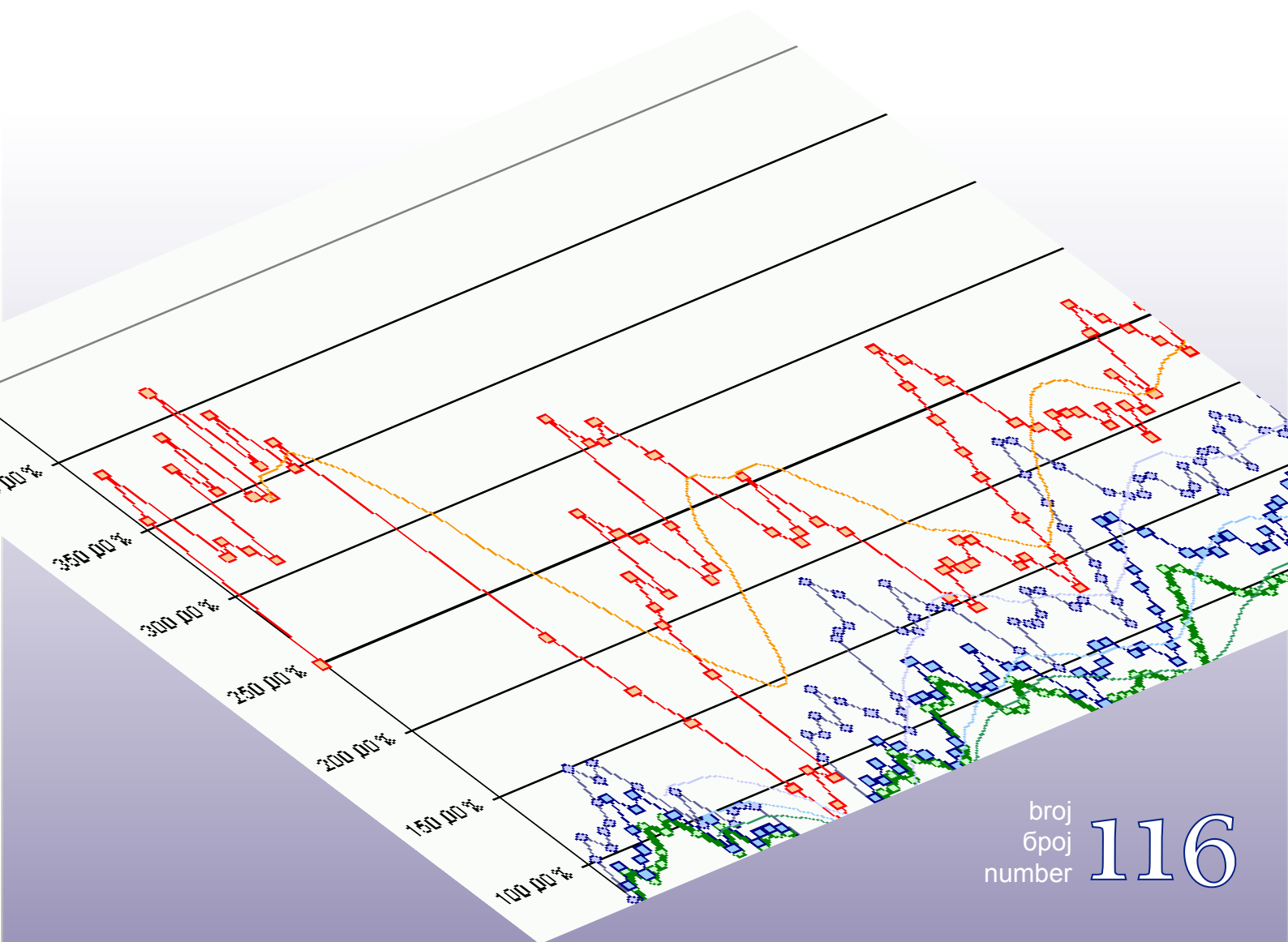

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

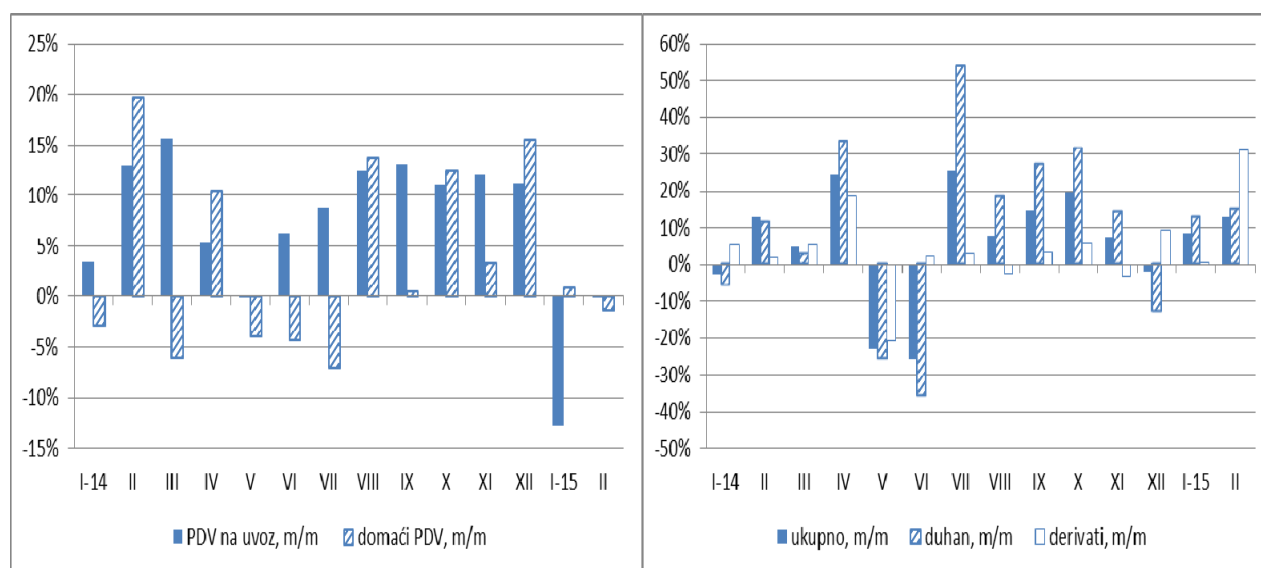
Oma Bilten

broj
број
number **116**

Uz ovaj broj

Prema preliminarnom izvještaju UNO je u veljači 2015. naplatila, po odbitku povrata, 394,9 mil KM neizravnih poreza, što je za 1% više nego u istom mjesecu 2014.g. Razlog za niži rast neto naplate u odnosu na rast bruto naplate od 2,1% jesu povećane isplate povrata. Na razini prva dva mjeseca 2015. ostvaren je rast bruto naplate prihoda od neizravnih poreza od 0,9%. Međutim, zbog rasta povrata od 8,3% neto naplata je u konačnici manja za 0,6% ili za 4,9 mil KM. Analiza naplate po glavnim grupama prihoda pokazuje različite efekte. U prva dva mjeseca zabilježen je snažan pad naplate prihoda od PDV-a od 38 mil KM, dok je na ostalim grupama zabilježen rast, a ponajviše kod prihoda od trošarina. Analiza strukture bruto PDV-a ukazuje da je osnovni razlog za negativni trend PDV u siječnju 2015. bio pad PDV-a na uvoz, a u veljači pad domaće potrošnje (Grafikon 1). Pad PDV na uvoz u siječnju je bio daleko veći od pada uvoza robe, koji je prema izvještaju Agencije za statistiku BiH iznosio -2,8%. S druge strane, nakon visokih stopa rasta domaćeg PDV u drugoj polovici 2014., primjetno je jenjavanje potrošnje. Osim makroekonomskih faktora razlog za negativne trendove kod PDV-a može biti i viša statistička osnovica za usporedbu, jer je početkom prošle godine zabilježen historijski maksimum i u bruto i u neto naplati PDV-a.

Grafikon 1

Grafikon 2

Trošarine predstavljaju jedinu grupu prihoda kod koje je zabilježen rastući trend naplate u prva dva mjeseca 2015. (Grafikon 2). Nakon slabije naplate u siječnju već u veljači trošarine na derivate bilježe snažni rast od 31%. Rastući trend bilježe i trošarine na duhan, kako na uvezeni, tako i na domaći duhan. Ukupni dvomjesečni efekti na prihode od trošarina na derivate iznosi 8,3 mil KM, a kod trošarina na duhan 16,1 mil KM.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Vanjskotrgovinska razmjena Bosne i Hercegovine u 2014.godini	2
Ciklično prilagođene i strukturne bilance u funkciji vođenja fiskalne politike	5
Konsolidirani izvještaji	10

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Vanjskotrgovinska razmjena Bosne i Hercegovine u 2014. godini

(autor: Igor Gavran, savjetnik u Sektoru za makroekonomski sistem Vanjskotrgovinske komore BiH)

Trend kontinuiranog povećanja izvoza, započet u drugoj polovici 2012. i nastavljen u 2013. godini, je održan, ali uz nižu stopu rasta i paralelno povećanje uvoza, što je rezultiralo pogoršanje međusobnog omjera, odnosno povećanje deficita i smanjenje pokrivenosti uvoza izvozom. Ni rekordna vrijednost izvoza nije bila dovoljna da ovaj odnos učini povoljnijim, zbog drastičnog povećanja uvoza za skoro milijardu KM.

U 2014¹. godini je ostvaren izvoz iz Bosne i Hercegovine u vrijednosti od 8.939.844.544 KM, što je za 343.609.860 KM, odnosno 4 %, više u odnosu na prethodnu godinu. Vrijednost uvoza iznosila je 15.789.140.137 KM, što je za čak 935.018.362 KM, odnosno 6,29 %, više u odnosu na prethodnu godinu. Ove promjene rezultirale su smanjenjem razine pokrivenosti uvoza izvozom za 2,16 %, te je u 2014. godini iznosio 56,62 %. Ukupan vanjskotrgovinski deficit je povećan i iznosio je 6.849.295.593 KM, što je za 9,45 % više u odnosu na 2013. godinu.

Razmatrajući kvartalne i mjesečne pokazatelje uočavamo očekivane negativne efekte katastrofalnih poplava i njihovih posljedica, zbog kojih su negativni u drugom i trećem, a pozitivni u prvom i četvrtom kvartalu. Ipak, čak i pozitivni pomaci, odnosno njihova struktura, samo potvrđuju „dijagnozu“ dugotrajne gospodarske stagnacije, iz koje se izdvaja tek mali broj uspješnih kompanija – vodećih izvoznika u kontinuiranom razvoju.

Najznačajniji vanjskotrgovinski partner Bosne i Hercegovine u 2014. godini ostala je Europska unija (71,86 % izvoza i 66,14 % uvoza), udio CEFTA 2006 je znatno manje (16,13 % izvoza i 14,26 % uvoza), dok se na sve ostale države ukupno odnosi oko 12 % izvoza i 19,6 % uvoza. Pojedinačno se, sa ostvarenim obujmom trgovine većim od dvije milijarde KM, izdvajaju Hrvatska (10,98 % izvoza i 16,41 % uvoza), Njemačka (15,49 % izvoza i 9,83 % uvoza), Srbija (9,51 % izvoza i 12,71 % uvoza), Italija (13,45 % izvoza i 9,10 % uvoza) i Slovenija (7,96 % izvoza i 8,50 % uvoza).

Tabela 1: Obujam vanjskotrgovinske razmjene BiH prema vodećim državama trgovine²

DRŽAVA	2013.	UČEŠĆE	2014.	UDIO
Hrvatska	3.911.063.946 KM	16,68 %	3.572.265.940 KM	14,45 %
Njemačka	2.799.585.867 KM	11,94 %	2.936.195.241 KM	11,87 %
Srbija	2.614.286.564 KM	11,15 %	2.856.947.648 KM	11,55 %
Italija	2.274.622.165 KM	9,70 %	2.639.404.393 KM	10,67 %
Slovenija	2.027.290.086 KM	8,65 %	2.054.215.647 KM	8,31 %
Austrija	1.635.375.474 KM	6,97 %	1.738.433.655 KM	7,03 %
Švicarska	1.485.172.698 KM	6,33 %	1.221.081.704 KM	4,94 %
Ostale zemlje	6.702.959.659 KM	28,58 %	7.710.440.453 KM	31,18 %
UKUPNO	23.450.356.459 KM	100,00 %	24.728.984.681 KM	100,00 %
Europska unija	16.343.138.420 KM	69,69 %	16.866.916.139 KM	68,21 %
CEFTA 2006	3.436.003.196 KM	14,65 %	3.693.427.897 KM	14,94 %

¹ U tekstu su korišteni isključivo podaci Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine. Alcoirani su prema području trgovine, a ne podrijetla robe, osim gdje je drugačije navedeno.

² Podaci se odnose na vanjsku trgovinu alociranu prema području trgovine, odnosno neposrednog uvoza, ne uzimajući u obzir podrijetlo robe (npr. roba podrijetlom iz Njemačke, a uvezena iz Hrvatske je evidentirana kao uvoz iz Hrvatske).

Najveće povećanje izvoza u ovom razdoblju ostvareno je na tržištima Italije, Austrije, Turske, Mađarske, Njemačke i Srbije, dok se najveće smanjenje izvoza odnosi na tržište Hrvatske. Istodobno je najviše povećan uvoz iz Kine, SAD, Italije, Srbije, Turske i Nizozemske, a značajnije smanjen iz Švicarske. Još uvijek se veliki broj proizvoda u Bosnu i Hercegovinu uvozi posredno, odnosno preko tzv. trećih zemalja, te razmatranje podataka o trgovini „prema podrijetlu³” u znatnoj mjeri mijenja sliku stvarne strukture vanjske trgovine i uočava ogroman prostor za unaprjeđenje tzv. izravne trgovine (bez troškova posredovanja i manjim rizikom od tzv. transfernih cijena). Npr. pokrivenost uvoza izvozom prema ovom kriteriju u trgovini sa Europskom unijom iznosi oko 70 %, sa CEFTA 2006 oko 78 %, a sa EFTA čak 248 %. Jedna od rijetkih država s kojima je ranije izražena značajna razlika gotovo nestala je Turska.

Tako smo npr. iz Hrvatske uvezli proizvoda drugog podrijetla u vrijednosti od čak 756 miliona KM, iz Slovenije oko 601 milion KM, Austrije oko 448 miliona KM, a Mađarske oko 157 miliona KM. Nasuprot tome, uvoz proizvoda podrijetlom iz Njemačke, Italije, Francuske i nekih drugih zemalja je znatno veći od direktnog, što oslikava i stvarnu snagu pojedinih ekonomija. Specifičan je slučaj Švicarske i Ruske Federacije, gdje se zbog uvoza sirove nafte ruskog podrijetla za preradu u Rafineriji nafte Bosanski Brod posredstvom Švicarske kreira razlika veća od milijardu KM godišnje u podacima o uvozu iz ovih država prema kriterijima trgovine i podrijetla.

U strukturi vanjskotrgovinske razmjene ostvarene u 2014. godini, analiziranoj prema sektorima privrede, u većini sektora je ostvareno povećanje i izvoza i uvoza, bez promjena u njihovom redosljedju po značaju, odnosno vrijednosti. Bitan dio ovih promjena uvjetljen je posljedicama ranije spomenutih vremenskih nepogoda, kako u pogledu smanjenja proizvodnje i izvoza, tako i povećanja uvoza za humanitarne i potrebe obnove i rekonstrukcije. Najveća se negativna promjena svakako odnosi na električnu energiju, čija vrijednost izvoza je drastično umanjena u odnosu na prethodnu godinu (za oko 163 miliona KM).

Tabela 2: Vanjskotrgovinska razmjena BiH po sektorima privrede (u KM)

SEKTOR	OBJUJAM	IZVOZ	UVOZ	SALDO
Agroindustrijski sektor	3.391.357.080	661.805.679	2.729.551.401	-2.067.745.722
Mineralna goriva i el. energija	3.467.960.076	849.967.057	2.617.993.019	-1.768.025.962
Kemijski i farmac. proizvodi i dr.	3.175.715.717	855.825.965	2.319.889.752	-1.464.063.787
Kamen, kreč, cement, beton...	521.888.700	120.709.992	401.178.708	-280.468.716
Koža, krzno, tekstil i proizvodi	3.043.425.818	1.260.043.389	1.783.382.429	-523.339.040
Drvo, papir i namještaj	2.574.342.574	1.791.231.328	783.111.246	1.008.120.082
Rude, metali i proizvodi	3.337.740.564	1.824.179.000	1.513.561.564	310.617.436
Strojevi, aparati, meh. uređaji...	4.954.908.967	1.503.766.086	3.451.142.881	-1.947.376.795
Ostali razni proizvodi	261.645.186	72.316.049	189.329.137	-117.013.088
UKUPNO	24.728.984.681	8.939.844.544	15.789.140.137	-6.849.295.593

Izvoz je povećan u sektorima: „Strojevi, aparati, mehanički uređaji, kotlovi i dr.” (14,88 %), „Koža, krzno, tekstil i proizvodi” (12,32 %), „Kamen, kreč, cement, beton, keramika i proizvodi” (11,66 %), „Kemijski i farmaceutski proizvodi, gnojiva, plastika, kaučuk, guma i dr.” (11,31 %) i „Drvo, papir i namještaj” (6,57 %), a smanjenje u sektorima: „Mineralna goriva i električna energija” (14,22 %), „Agroindustrijski sektor” (3,47 %) i „Rude, metali i proizvodi” (1,90 %).

³ Odnosi se na podatke o vanjskoj trgovini prema podrijetlu robe, neovisno iz kojeg je područja neposredno uvezena.

Najveća vrijednost izvoza tradicionalno je ostvarena u sektorima: „Rude, metali i proizvodi...” (1.824.179.000 KM), „Drvo, papir i namještaj” (1.791.231.328 KM), „Strojevi, aparati, mehanički uređaji, kotlovi i dr.” (1.503.766.086 KM) i „Koža, krzno, tekstil i proizvodi” (1.260.043.389 KM), a najmanja u sektoru „Kamen, kreč, cement, beton, keramika i proizvodi” (120.709.992 KM).

Uvoz je povećan u skoro svim sektorima, a najviše u sektorima: „Strojevi, aparati, mehanički uređaji, kotlovi i dr.” (19,51 %), „Koža, krzno, tekstil i proizvodi” (17,48 %) i „Drvo, papir i namještaj” (13,70 %), a u ostalima u rasponu od 0,13 % u „Agroindustrijskom sektoru” do 8,46 % u sektoru „Kemijski i farmaceutski proizvodi, gnojiva, plastika, guma...”. Smanjen je samo u sektoru „Mineralna goriva i električna energija” (11,25 %), ali kao rezultat smanjenja cijena nafte i naftnih derivata, te količine uvezenog prirodnog plina, a ne domaće supstitucije.

Najveća vrijednost uvoza ostvarena je u sektorima: „Strojevi, aparati, mehanički uređaji, kotlovi i dr.” (3.451.142.881 KM), „Agroindustrijski sektor” (2.729.551.401 KM), „Mineralna goriva i električna energija” (2.617.993.019 KM) i „Kemijski i farmaceutski proizvodi, gnojiva, plastika, guma...” (2.319.889.752 KM), a najmanja u sektoru „Kamen, kreč, cement, beton, keramika i proizvodi” (401.178.708 KM).

Konstantan problem u većini sektora je nepovoljan odnos izvoza i uvoza, odnosno izraziti deficit. Pozitivna razina pokrivenosti uvoza izvozom ostvarena je samo u sektorima „Drvo, papir i namještaj” (228,73 %) i „Rude, metali i proizvodi...” (120,52 %), dok je u ostalim sektorima bila negativna i kretala se od 70,65 % u sektoru „Koža, krzno, tekstil i proizvodi...” do iznimno nepovoljnih 24,25 % u Agroindustrijskom sektoru.

Ostvarena vanjskotrgovinska razmjena u Bosni i Hercegovini, pored djelovanja spomenutih vanrednih okolnosti i utjecaja, najvećim je dijelom ipak odraz uvjeta nepovoljnog poslovnog okruženja i nekonkurentnosti većeg dijela gospodarstva. Neophodne ekonomske reforme su izostale i u 2014. godini, te nije bilo ni realno očekivati povoljniji ishod, oslanjajući se samo na mali broj izvoznih lidera, čiji kontinuirani razvoj i ulaganja u prilagođavanje najvišim standardima i zahtjevima izvoznih tržišta, praktično „održava u životu” bosanskohercegovačke izvozne performance. Enormni prirodni resursi i ekonomski potencijali su realan osnov za vanjskotrgovinski preokret u budućnosti, ali tek onda kada mnogo veći broj gospodarskih subjekata dostigne razina konkurentnosti aktualnih izvoznih lidera.

Pored sistemskih i strukturalnih ekonomskih reformi i kreiranja povoljnijeg poslovnog okruženja za domaća i strana ulaganja, proizvodnju, zapošljavanje i izvoz, nužne su i „unutarnje reforme” u samom gospodarstvu, odnosno temeljito restrukturiranje brojnih subjekata preopterećenih viškom zaposlenih, prevaziđenim tehnologijama i proizvodnim programima, neodgovarajućim upravljanjem, manjkom kapaciteta i kapitala. Stvaranje šire „baze”, odnosno povećanje broja konkurentnih i uspješnih poslovnih subjekata u Bosni i Hercegovini, kao i strukture izvoza i izvoznih tržišta, omogućili bi disperziju rizika i smanjenje ovisnosti domaćeg gospodarstva i društva o pojedinim subjektima i tržištima.

Važan faktor mora biti i (često neopravdano zanemarena) supstitucija uvoza, jer raspolaganje vlastitim sirovinama i repromaterijala za preradu je često presudan element konkurentnosti, posebno cjenovne. Prekomjeren uvoz finalnih proizvoda, kakve smo sami sposobni proizvesti istog ili boljeg kvaliteta, je najsigurniji put u devastiranje i nestanak vlastitog gospodarstva. Činjenica da su većina vodećih izvoznika istodobno i vodeći uvoznici, potvrđuje neiskorištenost domaćih potencijala čak i za osiguravanje odgovarajućih sirovina i reprometarijala.

Ukoliko u 2015. godini vremenske prilike budu povoljnije, a na ključnim izvoznim tržištima tražnja za proizvodima iz Bosne i Hercegovine stabilna ili rastuća, realno je očekivati nastavak trenda povećanja izvoza, čak i nešto većeg nego u prethodnoj godini, ali najvjerojatnije i povećanje

uvoza. Implementacija Sporazuma o slobodnoj trgovini sa članicama EFTA je povoljna prilika za proširenje izvoznog tržišta, kao i povećana tražnja za pojedinim proizvodima na tržištu Ruske Federacije (ovisno o aktuelnom režimu sankcija ove države prema Europskoj uniji), ali nemogućnost izvoza proizvoda animalnog podrijetla u Europsku uniju i EFTA i složena i zahtjevna procedura ispunjavanja uvjeta na drugim atraktivnim tržištima (poput ranije spomenute Ruske Federacije) ostaju velike prepreke. Svaki novi poremećaj, klimatski ili tržišni, mogao bi i dodatno pogoršati vanjskotrgovinski položaj Bosne i Hercegovine, te i ovakve prognoze dovesti u pitanje.

Jedino potpuno, dugoročno i održivo rješenje za značajnije poboljšanje vanjskotrgovinske razmjene Bosne i Hercegovine, kako u 2015. godini, tako i u narednom razdoblju, jesu ekonomske reforme i unapređenje konkurentnosti domaće privrede. S obzirom na limitiranost domaćeg tržišta i tražnje, jasno je da bez izvozne ekspanzije ne može biti ni gospodarskog oporavka i ukupnog ekonomskog razvoja.

Ciklično prilagođene i strukturne bilance u funkciji vođenja fiskalne politike

(pripremila: Aleksandra Regoje)

Uvod

U razdoblju kada je brojne ekonomije uzdrmala financijska kriza posebno su došli do izražaja indikatori na osnovu kojih se mogu ocijeniti fiskalne pozicije vlada. Fiskalna bilanca je jedan od njih, a predstavlja razliku vladinih prihoda i rashoda. Ipak, ovaj pokazatelj nije isključivi rezultat vladinih politika, nego i drugih faktora na koje vlada nema direktan utjecaj. Vođenje fiskalne politike na osnovu pokazatelja fiskalne bilance stoga može imati brojne nedostatke. Primjerice, fiskalna bilanca može biti povoljna u razdoblju gospodarske ekspanzije ili uvođenja jednokratnih mjera koje se povoljno odražavaju na prihode. Povećanje rashoda u takvim okolnostima može dovesti do pogoršanja fiskalne pozicije u razdoblju kada privreda više ne bude u ekspanziji ili kada se prestanu ispoljavati efekti privremenih mjera. Stoga se računaju druge dvije vrste bilance: ciklično prilagođena bilanca i strukturna bilanca.

Ciklično prilagođena bilanca

Ukupna bilanca (OB, eng. *overall balance*) se sastoji od ciklične (CB) i ciklično prilagođene komponente.

Ciklična komponenta (CB, eng. *cyclical balance*) je dio bilance koji automatski reaguje na ciklične promjene u ekonomiji.

Druga komponenta je ciklično prilagođena bilanca (CAB, eng. *cyclically adjusted balance*) koja ukazuje na fiskalnu poziciju vlade kada se izuzmu efekti cikličnih faktora na prihode i rashode države.

Ciklično prilagođena bilanca, u stvari, pokazuje kolika bi bila bilanca kada bi *output* bio na razini potencijalnog. Ona je rezultat diskrecionih mjera vlade, neovisno o privremenim, cikličnim kretanjima u ekonomiji.

Iz sljedećeg primjera možemo vidjeti kako bi vlade mogle donijeti pogrešne odluke u vođenju fiskalne politike ukoliko bi se vodile samo mjerom ukupne bilance. Uzmimo da je nastupilo razdoblje snažne gospodarske ekspanzije. U takovim uvjetima dolazi do rasta poreznih osnovica a time i vladinih prihoda. Pri jednakoj visini rashoda ukupna vladina bilanca će rasti. Ukoliko bi se vlade rukovodile samo ovim indikatorom onda bi mogle povećati svoje tekuće rashode, npr. plaće,

penzije ili socijalna davanja. Nastupanjem razdoblja recesije dolazi do pada prihoda i pogoršanja ukupne bilance. U takvim uvjetima vlade dolaze u situaciju da trebaju sprovesti nepopularne mjere smanjivanja rashoda u cilju fiskalne konsolidacije. Zato treba imati na umu da ukupna bilanca pruža optimističnu sliku fiskalne pozicije u fazi ekspanzije, a pesimističnu u fazi recesije. Ako u razdoblju ekspanzije ciklični faktori dovedu do poboljšanja ukupne bilance, to ne mora značiti da će dugoročno doći do smanjenja javnog duga, jer se sa nastupanjem recesije može pogoršati fiskalna pozicija. Stoga je potrebno promatrati kakva je vladina bilanca neovisno o cikličnim faktorima da bi se stekao uvid u fiskalnu poziciju sa izuzećem privremenih faktora koji se vremenom mijenjaju. Samo u tom slučaju možemo vidjeti da li je fiskalna politika vlade ekspanzivna ili restriktivna. Ako ciklično prilagođena bilanca raste znači da je vladina politika restriktivna, a ako opada onda je ekspanzivna. Ekspanzivna politika u razdoblju recesije ima anticiklično djelovanje. Isti je slučaj sa restriktivnom politikom u vrijeme ekspanzije.

Strukturna bilanca

Ciklično prilagođena bilanca ne daje uvijek sve potrebne informacije za ocjenu fiskalne pozicije, nego je nekada potrebno vršiti dalje prilagođavanje kako bi se dobio pokazatelj koji je neovisan o svim makroekonomskim fluktuacijama. Strukturna bilanca podrazumijeva dalja prilagođavanja ciklično prilagođenog bilance, gdje se eliminiraju efekti jednokratnih i drugih privremenih mjera na prihode i rashode države.

Pakt o stabilnosti i rastu (Pakt) je skup pravila koji je uspostavljen da osigura stabilne javne financije članica Europske unije kao i koordinaciju njihovih fiskalnih politika. Princip jednakog tretmana svih članica Europske unije je osnova Pakta. Jednak tretman ne znači da se iste mjere primjenjuju za sve članice, nego se mora voditi računa o ocjeni ekonomske situacije. Razina fleksibilnosti ovisi o tome da li se na članicu odnosi preventivni (eng. *preventive arm*) ili korektivni dio (eng. *corrective arm*) Pakta.

Pravila preventivnog dijela Pakta obavezuju zemlje članice da vode stabilnu fiskalnu politiku i dosegnu svoj srednjoročni proračunski cilj (eng. *Medium-Term Budgetary Objective* ili MTO) koji se utvrđuje u skladu sa zajednički usuglašenim načelima.⁴ Taj ciljani proračunski deficit (ili suficit) se izražava u **strukturnom smislu**. Kao što je gore objašnjeno, to znači da se izuzimaju efekti cikličnih faktora, jednokratnih i privremenih mjera. Osnovna svrha preventivnog dijela je da svaka članica dostigne i održi proračunsku poziciju u kojoj će automatski stabilizatori omogućiti ublažavanje mogućih ekonomskih šokova, kao i da se javni dug svede na održivu razinu.

Korektivni dio Pakta odnosi se na članice čiji je deficit veći od 3% BDP-a i/ili dug veći od 60% BDP-a bez odgovarajuće stope njegovog smanjenja (smanjenje prekomjernog duga za 5% godišnje u prosjeku u razdoblju od tri godine).⁵ U tim slučajevima se primjenjuje postupak prekomjernog deficita (*Excessive Deficit Procedure* ili EDP).

Nove smjernice Europske komisije o načinu primjene postojećih pravila Pakta o stabilnosti i rastu

Europska komisija je u siječnju 2015. godine izdala nove smjernice⁶ o načinu primjene postojećih pravila Pakta. Cilj novih smjernica je jačanje povezanosti strukturnih reformi, investicija i fiskalne odgovornosti radi podsticanja ekonomskog rasta i zapošljavanja. Ovim se ne zamjenjuju postojeća pravila Pakta, nego se primjenjuju odgovarajuće mjere kako bi se najbolje iskoristila njihova fleksibilnost. Ovdje ćemo se pozabaviti objašnjenjem novina u dijelu koji se odnosi na ciklične okolnosti.

⁴ MTO se izračunava na osnovu potencijalnog rasta, duga opće vlade i troškova starenja stanovništva

⁵ http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm

⁶ COM (2015) 12 od 13.1.2015.g.

Članice u okviru preventivnog dijela Pakta

Članom 5 Uredbe (EC) br. 1466/97 utvrđuje se način na koji članice ostvaruju fiskalnu stabilnost. U principu, zemlje koje nisu dostigle svoj srednjoročni proračunski cilj trebaju ostvariti, kao referentno mjerilo, godišnje poboljšanje strukturnog bilance od 0,5%. Predviđeno je da Komisija uzima u obzir da li se ulažu veći napori za fiskalnu konsolidaciju u povoljnim ekonomskim uvjetima, a da napori mogu biti manjeg intenziteta u nepovoljnim okolnostima.

Komisija je u siječnju 2015. godine objavila matricu koja će se ubuduće primjenjivati kako bi se više uzeli u obzir ciklični faktori pojedinih članica u okviru preventivnog dijela Pakta. Matricom se utvrđuje potrebno fiskalno prilagođavanje u odgovarajućim uvjetima. Što je veći pozitivni proizvodni jaz, potrebno je veće godišnje fiskalno prilagođavanje, i obratno. Matrica također uzima u obzir stopu rasta BDP-a, visinu duga kao i rizike za fiskalnu održivost. Suština je u tome da se od članica očekuje da ostvare veće uštede u povoljnijim ekonomskim uvjetima kako bi imale dovoljno fiskalnog prostora za reagiranje u razdobljima pada ekonomske aktivnosti.

<i>Matrica za utvrđivanje godišnjeg fiskalnog prilagođavanja prema MTO u okviru preventivnog dijela Pakta</i>		<i>Potrebno godišnje fiskalno prilagođavanje</i>	
<i>(u % BDP-a)</i>		<i>Dug manji od 60% i bez rizika za održivost</i>	<i>Dug veći od 60% ili rizik za održivost</i>
	<i>Stanje</i>		
<i>Izuzetno nepovoljno razdoblje</i>	<i>Realni rast < 0 ili Proizvodni jaz < -4</i>	<i>Nije potrebno prilagođavanje</i>	
<i>Vrlo nepovoljno razdoblje</i>	<i>-4 ≤ Proizvodni jaz < -3</i>	<i>0</i>	<i>0,25</i>
<i>Nepovoljno razdoblje</i>	<i>-3 ≤ Proizvodni jaz < -1,5</i>	<i>0 ako je rast manji od potencijalnog, 0,25 ako je rast veći od potencijalnog</i>	<i>0,25 ako je rast manji od potencijalnog, 0,5 ako je rast veći od potencijalnog</i>
<i>Uobičajeno razdoblje</i>	<i>-1,5 ≤ Proizvodni jaz < 1,5</i>	<i>0,5</i>	<i>>0,5</i>
<i>Povoljno razdoblje</i>	<i>Proizvodni jaz ≥ 1,5</i>	<i>>0,5 ako je rast manji od potencijalnog, ≥0,75 ako je rast veći od potencijalnog</i>	<i>≥0,75 ako je rast manji od potencijalnog, ≥1 ako je rast veći od potencijalnog</i>
<i>Legenda:</i>			
• <i>Fiskalno prilagođavanje: poboljšanje strukturnog bilance opće vlade.</i> • <i>Potencijalni rast: procijenjena stopa rasta ako je ekonomija dosegla potencijalnu proizvodnju.</i> • <i>Proizvodni jaz: Razlika između stvarne i potencijalne proizvodnje (u % potencijalne).</i> • <i>Potencijalna proizvodnja: pokazatelj kapaciteta ekonomije da ostvari održivu, neinflatornu proizvodnju.</i>			

Izvor: EC, COM (2015) 12, str. 20

Članice u okviru korektivnog dijela Pakta

Što se tiče članice koje se nalaze u korektivnom dijelu Pakta i koje su zbog toga podložne proceduri prekomjernog deficita, Komisija i dalje ocjenjuje mjere na osnovu strukturnih fiskalnih napora, isključujući ciklična kretanja koja su izvan kontrole vlasti.

Projekcije ukupne, ciklično prilagođene i strukturne bilance za EU

Prema posljednjim projekcijama Europske komisije⁷ za 2014. godinu se očekuje vladin deficit od 3% BDP-a za Europsku uniju, a deficit u iznosu 2,6% BDP-a za Eurozonu, što je značajno poboljšanje u odnosu na prethodne godine. To je rezultat provedenih mjera konsolidacije od strane pojedinih članica, kao i generalnih poboljšanja ekonomskih prilika.

Tabela 1. Strukturna proračunska bilanca, opća vlada
u % BDP-a

	Projekcija					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Belgija	-3,6	-3,0	-2,6	-2,8	-2,1	-2,0
Njemačka	-1,2	0,1	0,7	0,9	0,7	0,5
Estonija	-0,2	-0,3	-1,1	-0,7	-0,8	-1,0
Irska	-8,0	-7,1	-4,8	-3,9	-3,4	-3,4
Grčka	-6,1	-0,3	2,7	1,9	1,7	1,2
Španjolska	-6,2	-3,5	-2,2	-2,1	-2,3	-2,7
Francuska	-5,0	-4,3	-3,3	-2,9	-2,6	-3,0
Italija	-3,2	-1,5	-0,8	-0,9	-0,6	-0,8
Cipar	-5,7	-5,5	-2,1	-0,9	-1,4	-1,1
Letonija	-1,1	-0,1	-1,1	-1,6	-1,6	-1,7
Litvanija	-3,7	-2,7	-2,2	-1,9	-1,7	-1,2
Luksemburg	0,9	1,7	2,1	1,3	0,4	0,5
Malta	-3,0	-3,9	-2,7	-2,7	-2,4	-2,2
Nizozemska	-3,8	-2,3	-0,6	-0,7	-0,9	-1,1
Austrija	-2,5	-1,9	-1,4	-1,1	-1,0	-1,0
Portugal	-5,4	-2,3	-2,0	n/a	n/a	n/a
Slovenija	-4,5	-1,8	-1,9	-2,5	-2,2	-2,9
Slovačka	-4,0	-3,5	-1,5	-2,4	-2,0	-1,9
Finska	-0,8	-1,0	-0,6	-1,0	-1,0	-1,3
Eurozona	-3,5	-2,1	-1,2	-1,0	-1,0	-1,2
Bugarska	-1,9	-0,5	-1,3	-3,2	-2,7	-2,5
Češka Republika	-2,6	-1,4	0,1	-0,7	-1,7	-1,5
Danska	-0,6	-0,1	-0,1	1,2	-1,8	-1,5
Hrvatska	-7,1	-4,4	-3,6	-3,4	-4,3	-4,8
Mađarska	-4,3	-1,3	-1,3	-2,6	-2,6	-2,4
Poljska	-5,9	-4,0	-5,0	-3,0	-2,7	-2,4
Rumunjska	-3,3	-2,1	-1,4	-1,3	-1,2	-1,3
Švedska	0,0	0,0	-0,3	-1,3	-1,0	-0,9
Velika Britanija	-5,9	-6,5	-4,4	-5,0	-4,6	-4,0
EU	-3,8	-2,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7

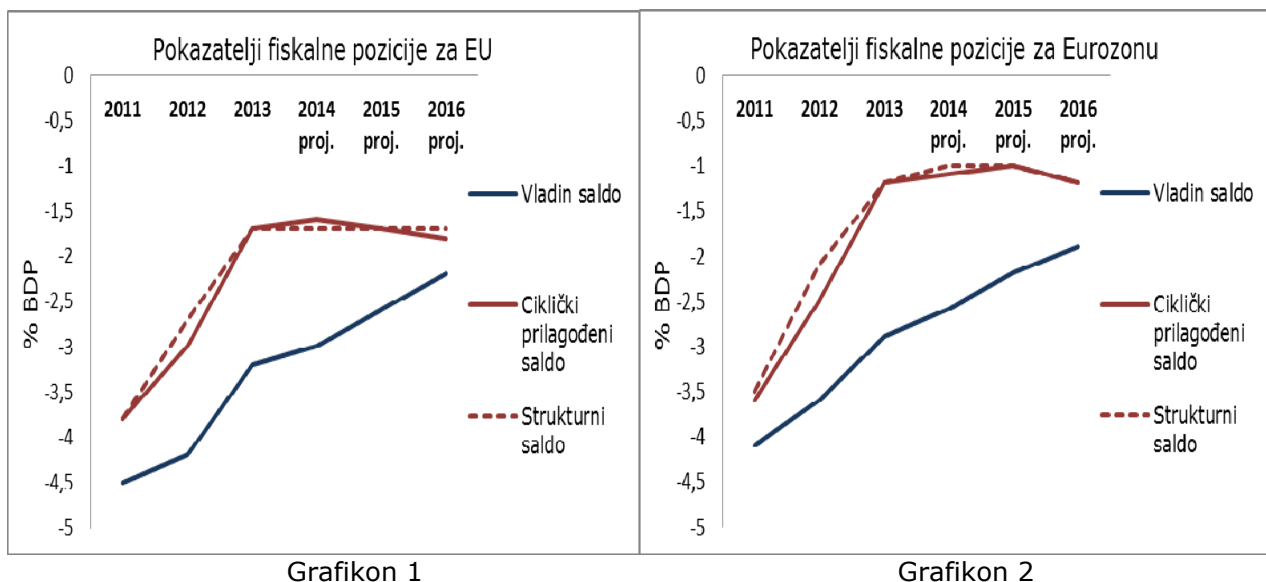
Izvor: European Economic Forecast, Winter 2015, European Economy 1/2015

⁷ European Economic Forecast, Winter 2015, European Economy 1/2015

Projektirani su još niže razine deficita u 2015. godini, i to 2,6% BDP-a za EU i 2,2% BDP-a za Eurozonu, a pod pretpostavkom neizmijenjenih politika i u 2016. godini se očekuje nastavak trenda smanjenja deficita (Grafikoni 1 i 2).⁸

Iz kretanja strukturnog deficita možemo vidjeti da je, nakon značajnog prilagođavanja u prethodne dvije godine, u 2014. godini fiskalna politika ima neutralan karakter. Nakon značajnog smanjenja strukturnog deficita u EU u razdoblju od 2011. do 2013. godine, procjenjuje se da će u razdoblju od 2014. go 2016. godine on biti stabilan i zadržati na razini iz 2013. godine (1,7 % BDP-a). Za Eurozonu se predviđa blago smanjenje strukturnog deficita u 2014. godini (sa 1,2% na 1% BDP-a). U 2015. godini predviđa se ista razina strukturnog deficita kao u 2014. godini te blago pogoršanje u 2016. godini (1,2% BDP-a).

Iz tabele 1. vidimo da su, prema projekcijama, najveća prilagođavanja strukturne bilance u razdoblju 2011-2014 bila u Grčkoj (8 p.p.), Cipru (4,8 p.p.), te Irskoj i Španjolskoj (po 4,1 p.p.). U narednim godinama su projektirana manja strukturna prilagođavanja (između +1 p.p. za Veliku Britaniju i -2,7 p.p. za Dansku).

Grafikon 1

Grafikon 2

Iz grafikona 1 i 2 vidimo da je, za razliku od razdoblja do 2013. godine kada se smanjenje deficita može najvećim dijelom pripisati diskrecionim mjerama vlada, u razdoblju od 2014. do 2016. godine nema značajnijih promjena u procjenama prosječnog strukturnog i ciklično prilagođenog deficita. Iz toga možemo zaključiti da se u tom razdoblju smanjenje deficita više može pripisati cikličnim faktorima ili jednokratnim mjerama.

Umjesto zaključka

Ciklično prilagođene i strukturne bilance imaju veliku ulogu u ocjeni fiskalne stabilnosti. Oni mogu poslužiti za ocjenu fiskalnog prostora odnosno manevarskog kapaciteta u vladinom proračunu kojim se mogu osigurati sredstva za realizaciju željenog cilja bez ugrožavanja njene financijske održivosti ili stabilnosti ekonomije. To su takođe pokazatelji na osnovu kojih se može utvrditi smjer djelovanja fiskalne politike. Sa reformom Pakta o stabilnosti i rastu iz 2005. godine ciklično prilagođena bilanca postaje ključni pokazatelj za vođenje politike članica Europske unije. Sa druge strane, strukturna bilanca predstavlja osnovni pokazatelj za ocjenu dostizanja srednjoročnih

⁸ Vladina bilanca se odnosi na stavku Net lending (+) / net borrowing (-)

proračunskih ciljeva članica koje se nalaze u preventivnom dijelu Pakta, kao i fiskalnog prilagođavanja članica sa prekomjernim deficitom koje se nalaze u korektivnom dijelu Pakta.

Literatura

- „Communication to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions and The European Investment Bank - Making the best use of the flexibility within the existing rules of the Stability and Growth Pact“, COM (2015) 12, European Commission, 13/01/2015.
- European Economic Forecast, Winter 2015, European Economy 1/2015.
- Švaljek S. i dr., „Ciklički prilagođeni proračunski saldo: primjer Hrvatske“; Privredna kretanja i ekonomska politika, 120/2009
- Fedellino A. i dr., „Computing Cyclically Adjusted Balances and Automatic Stabilizers“, IMF, 2009.
- Mourre G. i dr., „The cyclically-adjusted budget balance used in the EU fiscal framework: an update“, Economic Papers 478, European Commission, 2013.

Konsolidirani izvještaji

(pripremila: Aleksandra Regoje)

Tabela 1. (Konsolidirani izvještaj: JR, Institucije BiH, entiteti)

Preliminarni konsolidirani izvještaj uključuje:

- prihode od neizravnih poreza koje prikuplja Uprava za neizravno oporezivanje na Jedinostveni račun,
- transfere sa Jedinostvenog računa UNO,
- prihode i rashode proračuna institucija Bosne i Hercegovine,
- prihode i rashode proračuna Federacije BiH,
- prihode i rashode proračuna Republike Srpske*

Izvještaj ne uključuje neusklađene prihode prikupljene na JR UNO.

**Obuhvaćeno: (A) proračun Republike i vanproračunska sredstva evidentirana u Glavnoj knjizi trezora RS, (B) ukupno ino-zaduženje za projekte koji se realizuju preko općina i preduzeća, (C) podatke korisnika proračuna Republike koji imaju vlastite bankovne račune (uključujući i jedinice za implementaciju ino-projekata formirane pri ministarstvima).*

Preliminarni izvještaj: JR, Institucije BiH i entiteti , I 2015

<i>(u mil KM)</i>	I
Ukupni prihodi	466,2
Porezi	422,5
Izravni porezi	21,7
Porezi na dohodak i dobit	20,8
Porez na imovinu	0,9
Neizravni porezi (neto)	373,6
PDV	217,9
Trošarine	118,6
Putarina	21,6
Carine	14,3
Ostali neizravni porezi	1,2
Ostali porezi	27,2
Doprinosi za socijalno osiguranje	5,9
Grantovi	1,2
Grantovi od stranih vlada i međ. org.	0,8
Transferi	0,4
Neporezni prihodi	36,6
Ukupni rashodi	398,4
Tekući rashodi	394,5
Bruto plaće i naknade zaposlenih	129,5
Izdaci za materijal i usluge	11,2
Doznake na ime socijalne zaštite	55,5
Izdaci za kamate	7,1
Izdaci po osnovu kamata u inozemstvu	3,8
Izdaci po osnovu kamata u zemlji	3,3
Subvencije	2,1
Donacije, transferi (uklj. transfere sa JR**)	188,2
Drugi rashodi	0,9
Neto izdaci za nefinancijsku imovinu	3,9
Izdaci za nefinancijsku imovinu	4,5
Primici od nefinancijske imovine	0,6
Bruto/Neto operativna bilanca (prihodi minus tekući rashodi)	71,7
Neto pozajmljivanje/zaduživanje (uk. prihodi minus ukupni rashodi)	67,8

** transferi sa JR uključuju nekonsolidirane transfere BD, županijama, općinama, fondovima i direkcijama za ceste

Tabela 1